

פרוטוקול מס' 133

פשיבת ועדת הכלכלה שהתקיימה ביום ג' ל' בחשוון תשל"ו,
(4.11.75) בשעה 1300.

הנוכחים:

חברי הועדה:
י. הורביץ - היו"ר
א. אבטבי
י. א. אמיר
ט. גרוסר
י. דרניצקי (יודיץ)
ע. הדר (הורביץ)
א. זילברברג
פ. הריש
י. כהן
א. לבנבראון
א. לבני
י. פרנק
פ. קצב
פ. שחל
י. שריד

מוזמנים:

ר. איילנד - מנכ"ל משרד החקלאות
אריה שסקין, שמואל פוהורילס - פ. החקלאות
גב' יוטנפלד, חיים פלד - מרכז חקלאי
י. גורס - מועצה (פירות)
בן-שושן רפאל - איגוד צרכנים
בנימין שני, ורד הראל - מרכז חנוכה
רביע שאול - סיטונאי
רבינו שמואל - סיטונאי, לשכת המסחר
פיינר יעקב - לשכת המסחר
אחיעזר בן-יעקב - מועצת הירקות
עדה גילן - הרשות לצרכנות
יהושע יפה - משרד המסחר והתעשייה

מזכיר הועדה - פ. פלקסר

יועץ כלכלי לועדה - ד. לב

רשמה - ש. ברקח

סדר היום

פער החינוך בשיווק התוצרת החקלאית

היו"ר י. הרביץ:
אנו ממשיכים לדון היום בנושא פער התיווך
- ההצעה שהועלתה על ידי חברי הכנסת שחל
וקצב. בישיבה הקודמת פתח חה"כ שחל, ועכשיו אבקש את חברת הכנסת קצב
לפתוח.

ג. קצב:

צר לי שהויכוח בישיבה הקודמת עלה לפתח
גבוה - דבר שלא היה צורך בו, ונדמה לי
איגו משרת את המטרה שכולנו הינו רוצים בה כדי להגיע לאיזה שהן הצעות
מעשיות. אני בטוחה שגם חה"כ שחל וגם אנוכי רצינו להעלות נושא זה לא
רק כדי לעורר ויכוח אלא כדי להגיע לפתרון מעשי בכיוון הזה. הבעיה היא
די סבוכה ודובר בה הרבה. ירשו לי כל הגורמים לומר: דובר הרבה ונעשה
מעט מאוד. אולי יש בינינו ויכוח על הגישה כיצד צריך לקדם את הנושא,
אבל סביב השולחן הזה כולנו המימי דעים שהבעיה קיימת: יש פער גדול
בתיווך במוצרי החקלאות וגם במוצרים אחרים. אני יכולה לומר שבכמה
מוצרים במסחר פער התיווך גדול יותר מאשר בירקות, אבל הפער הנושא
שלנו הוא פער התיווך בחקלאות, ואפילו באופן ספציפי: פער התיווך בענפי
הירקות והפירות. אני רוצה לצטט את שר החקלאות אשר בעצמו אמר שבעיה
כזאת קיימת, ושהוא מודע לעובדה שפער התיווך מגיע עד 100%. לדעתו,
באופן סביר שהפער בין היצרן לצרכן יגיע ל-30%. הוא אמר דברים אלה
בועידה של תכונה השנה.

פ. שחל:

ביוני 1974, בועידה הכללית של תכונה,
אמר שר החקלאות שהוא מציין בדאגה כי הפער
מגיע ל-60%, 70% ובמקרים מסוימים אפילו ל-100%, בעוד שלדעתו הפער
הסביר צריך להיות 30%.

מר איילנד:

הוא מתכוון לפער במחירים הקיימנואים.

ג. קצב:

אני מתקנאה בחברי, חברי הכנסת החקלאים
היושבים כאן, עד כמה הם מאוחדים בכל דבר;
אנחנו, הצרכנים, מנסים להיות מאוחדים. יש יחסי גומלין בין הצרכנים
לבין החקלאים, והייתי רוצה שחברי הכנסת המייצגים את החקלאים וגם את
הצרכנים יטבימו לחקוף את הבעיה הזאת במאוחד, כי הבעיה מזיקה גם
לחקלאים וגם לצרכנים, ואפילו לאוצר. במקום לחקוף את הבעיה אנחנו
יוצרים שתי חזיתות כביכול בענין הזה. ברור לנו שפער התיווך מצמצם את
הכנסת החקלאי ומייקר את החוצרת לצרכן, ויש כאן יחסי גומלין ולא
ניגודי אינטרסים. זה כמובן גם מביא לגזק למשק המדינה, כי הירקות
והפירות מהווים 7.5% מסל הצריכה. אם היו יכולים לצמצם את המחיר ב-20%
הינו מורידים את המדד ב-1.5 נקודה, מבלי לפגוע בהקנסתו של החקלאי.

למדתי לדעת שאין חוקי ברזל בטשטיטטיקה,
ואם אינך רוצה להסתבך אל חשתמש במספרים. ראייה לכך: עשרות ועדות
ועשרות סקרים מאז שנות ה-50 ועד היום הביאו כל אחד מספרים אחרים
ואחוזים אחרים בתחום פער התיווך, אבל כולם הצביעו על כך שהוא גבול
מיד ושצריך לעשות משהו כדי לצמצמו. מישו אמר שפער התיווך אצלינו
נמוך יותר מאשר בעולם. ניסיתי לעבור על מחקרים רבים ולמצוא צידוק
לפענה הזאת, אבל בסקרים בינלאומיים מצאתי שבמיוחד בענף הירקות
והפירות אצלינו פער התיווך גבוה יותר מאשר בעולם. אמנם אי אפשר לעשות
השוואות בינינו לבין העולם, כי לכל אחד יש דפוסי פיווג שונים, אבל לא
מצאתי שום סימוכין לפענה שנישענה כאן. אינני רוצה לחזור ולהקיש ועדות
נוספות. נדמה לי שהשנה הוקמה ועדה אשר מר איילנד עומד בראשה, אשר
מטרתה מודרניזציה של דרכי השיווק. גם ועדת כוכב עשתה עבודה יפה מאוד.

מה הטעם לבזבז זמנם של אנשי מקצוע וראשי משרדים, אם בעקבות הממצאים שלהם לא עושים שום דבר? אנחנו לא מנצלים את הידע הזה, הדברים אינם זזים כאשר צריך לנקוט יד חזקה כדי לחסל איזה שהוא מימגע הגורם מבל לכולנו. צריך לעשות יעול בכל הקשעים השונים, אמילו אם מדובר במוסדות ציבוריים וממשלתיים; צריך לבדוק את סדרי עבודתם ולייעל. מה אכפת להם לייקר, בעצם? הרי הציבור חייב ממילא לקנות, אין לו ברירה אחרת, וישלם את המחיר שדורשים ממנו. לא אני ולא חה"כ שחל יכולים לומר לצרכנים שלא יאכלו פירות או ירקוח. לכל היותר אני יכולה להמליץ בפני הצרכן לא לקנות בתנות זו אלא בשוק הכרמל, אבל לא לכל אחד היכולת לכך, ואם הוא צריך אחר כך לקחת מונית כדי להוביל את השחורה לביתו, כל הרווח כבר איננו משתלם.

אני רוצה לשאול מדוע לא עושים אפילו את הדברים הבסיסיים ביותר, כגון הקפדה על חובת הצגת המחירים על ידי הירקנים? השר ענה לי על שאילתה שאי אפשר להקפיד על כך ללא פיקוח, ואני שואלת מדוע: אפשר היה להתגבר על נושא פשוט כזה אמילו בעזרתם של פחנדבים מארגוני הצרכנים, אילו נתנו להם הדרכה ומיקוח. אם אחד מן הגורמים איננו רוצה בעצם ליייעל. אנחנו לא ארץ כל כך גדולה עם דרכים המטובכות ומורכבות, שקשה יהיה לארגן את השיווק. אנחנו יכולים בהחלט להתארגן, ואין צורך לחזור עכשיו על כל מה שנאמר במקרים ובהמלצות של הועדה השונוח. אינני מדברת רק על ביצוע ההמלצות של הועדות; האם במשרדים הנוגעים בדבר מישחו בכלל רואה מה שקורה? האם יש איזו יחידת פיקוח? מי עושה מעקב אחר ביצוע המלצות של ועדה זו או אחרת? משום כך אינני חושבת שצריך להקים צנב ועדה. אם המשרדים הממשלתיים לא ירצו בעצמם לבדוק את הבעיה, שום ועדה נוספת לא תפתור אותה. אף גורם פרטי לא יוכל לפתור את הבעיות, כי כל הגורמים רק נהנים מן המצב הקיים. אני מצפה בנושא זה ליוזמה מצד משרד החקלאות, כפי שאני מצפה לכך ממשרד המסחר והתעשייה בחתומי פעולה אחרים.

מר איילנד:

דוקא משום שאנחנו מחשיבים את הנושא והוא חשוב לשיפול, צריך לשטל בו באופן רציני. אי אפשר להגיד שההמלצות לא בוצעו, כאשר מירב ההמלצות כן בוצעו. למשל, מתוך המלצות ועדת חזני לא בוצעה ההמלצה בענין כשרות ארצית... כזכור לכם, נאמר על יד שולחן זה ובהזדמנות אחרת, שהמיטטרים שהשתמשו בהם בויכוח הזה מבוססים על השנתון הסטטיסטי. הציגו עובדה זו בצורה מאוד מביכה ללא אפשרות לענות על הדברים. בעקבות מה שנאמר באותה הזדמנות פניתי לדר' סיקרון מנהל הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ובקשתי אותו לענות על כמה שאלות (קורא את המכתב). רצייתי לדעת האם יש בשנתון הסטטיסטי של 1975 נתון כלשהו ממנו ניתן להסיק שהרווחים של הסיטונאים בירקות ופירות בשוק הסיטונאי של תל-אביב מגיעים ל-70 מליון לישנה. אם לא, שאלתי האם מוכנה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה להגדיר את סדר גודל הרווח של 63 הסיטונאים הנ"ל? לפי החשובה שקבלתי (קורא את המכתב) אין בידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה נתונים על רווחים של סיטונאים בפירות וירקות, ונתונים כאלה לא פורסמו בשנתון של 1975. מצויים מיטטרים סטטיסטיים מידגמיים, אך הנתונים מתייחסים לשנת 1972/73, לפי הגדרות שישמשו את הסקר ובבוססות על השיווק האחד של ענפי הכלכלה. ב-1972 הגיעו דמי העמלה ל-100 מליון ליש, מזה חנוכה ופועצות היצור - 92 מליון ליש. אין דמי העמלה זהים לרווח, בי קחו סכום שלפני ניכוי ההוצאות לתפעול. אני רוצה לציין שיש 118 סיטונאים בכל הארץ. רצייתי לציין שהשאלה היא שאלה רציניות ונצטרך להתייחס אליה בפלוא הרצינות. ההתייחסות כפי שהייתה וכפי שמחשיבים לשמוע עכשיו, רק מטשטשת את התמונה ואיננה חורמת כלום. מה קורה כאשר מציגים נתונים מצוצים מן האצבע ואומרים "על בסיס השנתון הסטטיסטי", כאשר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

לא יודעת על כך?

פ. שחל: הדברים האלה נאמרו במסגרת הודעה, ואני מנסה לשמור על קור רוח, אבל יש גבול למה שעובד בכיר של המדינה מנסה לומר באופן שיטתי בצורה זו או אחרת. לכן זכותי היא לענות על דברים האלה, וזה הנוהל.

חזקה על איש ציבור שאומר דבריו במומבזי, בנוכחות אלפי אנשים בארץ, כי הדברים שאמר הוא אחראי להם, או שאיננו יודע מה הוא שח. אני חוזר ואומר שהנתונים שלנו מבוססים על השנתון הסטטיסטי לישראל. גם מה שענה דר' סיקרון מהבסס על אותם נתונים סטטיסטיים שמפרסמת הממשלה. ההגדרות במכתב זה אינן זהות; יש גם הבדל בין ההגדרה של סיטונאי כפי שהיא מקובלת ובין ההגדרה של סיטונאי כאן. סטטיסטיקה למדו לא רק האנשים שעובדים בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. כל אדם שלמד סטטיסטיקה רשאי לעשות חישוב מתוך הנתונים שמפרסמים בשנתון הממשלתי. כמובן שאז תלוי איך מכינים את השאלה. אילו היו מקשיבים לתוכנית בצורה מסודרת, היה מחברר שלא נאמר שם שום דבר על 70 מיליון לירות. נאמר שהנתונים הם מתוך השנתון הסטטיסטי, ולא שההגדרה הזאת מורסמת שם. מאחר וחוזר מידי פעם על התוכנית שהיתה בטלויזיה, אני מבקש מיו"ר הועדה לפנות לטלויזיה ולבקש אותם לשדר מחדש את התוכנית הזאת. אני יודע שהטלויזיה מוכנה לעשות זאת כדי להימנע מויכוח.

ביום שהתפרסם החקיר המועצה לצרכנות פניתי וביקשתי שתוקם ועדה, או גוף אובייקטיבי, כדי לבדוק את הנתונים. על כך נתקלתי בסרוב. מאחר שאמרו כאן שלא פנו באופן רציני, שהסקר פורסם בלי שהובא לידיעת משרד החקלאות, אני אומר: להד"ם. הסקר הועבר לשר החקלאות בקרייה בתל-אביב. אני טלפנתי באופן אישי למזכירה של השר וביקשתי לדעת האם הסקר הגיע. הובטח שתינתן תשובה, יחד עם החשובה לשאלה אחרת לשר, אבל תשובה לא נתקבלה.

אני רוצה לציין שהמכון לחקר החפוקה, שהוא מודכב מקבוצה של כלכלנים העובדים בהתנדבות, עיבד שיטה שמוכנה להראות לכל גורם כיצד אפשר לבדוק את פער התיווך על כל חליקו. ציטוט של נתונים בנוסח הזה לא נקדם את העניין. מר איילנד יביא נתונים שלו לפי הזמנה מיוחדת, או לא הזמנה מיוחדת, ואני יכול להודיע שאם ישבו סטטיסטיקאים אחרים של גוף אחר, הם יבדקו וגם כן יאמרו אחרת. בישיבה לפני שבוע אני הייתי זה שהציע לא להתפס לנתון זה או אחר, אלא לבדוק את הנתונים בכללם. כאשר אמרתי שמכיון שיש ערעור על ענין הארגזים אני מוכן שלא להתייחס למספר הזה, כבר פורסם בעתונים שחה"כ הודיע שכל הסקר איננו אמין... .

ב-22 באוגוסט התקיימה אצל שר החקלאות פגישה לפי בקשתי בהשתתפותם של מר איילנד, מר בן-מאיר ואחרים, וסוכם שתוקם ועדה אשר תבדוק את הפיקוח על הצגת מחירים בחנויות ומניעת ריווחי תיווך בלתי סבירים. הועדה לא זומנה, על אף פניות בעל פה עדרות פעמים.

היו"ר י. הרביץ: הועדה לא תוכל לבוא במקומנו. אנחנו רואים את עצמנו כועדה אובייקטיבית, ואם נרצה להעזר בעדים ובוועדות, נעשה זאת. אנחנו בינינו אנשים עם דעות שונות, וכולנו נוכל לשאול שאלות ולהחבטא.

פ. גרופר: אני חושש שממחילים לא להתייחס לנושא החשוב שבו דנים, אלא לעניינים שטקטיים. כשם ששמענו את חה"כ שחל

ואת פנכ"ל משרד החקלאות, נשמע את כל הגורמים ואני מבקש את כל הגורמים להחבטא, כי גם חברי הכנסת יודעים לא פחות מאלה שדיברו בנושא הזה.

מר פיינר: אני מייצג את לשכת המסחר, ומעורה בנושא זה. אחרי ידבר סיטונאי, שחי את הנושא הזה יום יום. הנושא של הפירות והירקות תופס מקום נכבד. אני מכיר אנשים אלה היטב באופן אישי. זה אנך מורכב ורציני, והפיתול בו חייב להיות רציני. בישיבה הקודמת דובר כאילו כל הנושא של פער התיווך מתרכז בחלק של הסיטונאים. אני שומע שרוצים להשוות את הקומיסיון בענף הזה שיש לו פגעי טבע, נזקים, קשיים בשיווק וכו', לענף הדלק שיש עמלה של 4% בלבד. זה לא רציני. נערך סקר ויש מרכיבים של פער התיווך. האיש שערך את הסקר קבל ממני חוות דעה. הסקר התיימר לבחון את כל מרכיבי פער התיווך ולהראות היכן נקודות התורפה. הסקר שנעשה על ידי המועצה לצרכנות משולל ברובו כל יסוד, והנתונים אינם נכונים. עושה הסקר מיהר לסוע לחוץ לארץ, וזה מורטם בטרם היה מוכן.

היו"ר י. הרביץ: צריך לחוכיה את מה שאתה אומר.

מר פיינר: מחוץ ששת המרכיבים בפער התיווך, לא מתייחס הסקר לתיווך, אסום ועבוד חחוצרת. לא רק ענין האריזוח איננו גבוה. יש אי דיוקים גם בקשר לאחוז העמלה: אין זה נכון שיש 12% עמלה לתפוחי אדמה. יש מועצות שמטפלות בזה שנים ובוחנות נושא זה ומחממות פחרון. על ידי סקר שנערך תוך ימים מספר אי אפשר להגיע לשול רציני.

יש כ-63 סיטונאים פרטיים שחברים בלשכה. יש עוד כ-60 סיטונאים בשאר חלקי הארץ. לגבי מבנה השכר הקיימקונאי הפרטי, אלה ברובם עסקים משמחתיים וכל העבודה נעשית על ידי בני משפחה במשך 16 ואפילו 18 שעות ביום, בתלקם בביקורת מועצות היצור. אני חייב לומר שלדעתי מועצות היצור עושות עבודה מועילה באופן יוצא מן הכלל. הוטחו האשמות כבדות מאוד בעיקר כלפי הסיטונאים הפרטיים. נאמרו דברים שהם לא רק חסרי אחריות, אלא בגדר השמצות חמורות. המסקנה היחידה שעלתה מן הסקר היחה שקבוצה קטנה של סיטונאים הורסת את המדינה. אני חושב שאם חבר כנסת מציג ענין בצורה כזאת, זה מעורה מחשבות לגבי כוונותיו.

היו"ר י. הרביץ: אני מבקש להתייחס בכל הכבוד הראוי לחה"כ שחל.

מר פיינר: לגבי אחוזי העמלה, אני רוצה לציין שבענף תפוחי האדמה והבצל העמלה היא 4% בלבד. מחוץ 400,000 טון בשנה, 130 עד 150 אלף טון הם תפוחי אדמה ובצל, ומחוץ זה יש לתנובה 60 עד 70%. מאותם 12% עמלה שמקבל הסיטונאי, עליו לכסות הוצאות החזקת רכב ומיסים בשיעור של 70% עד 80% מן ההכנסה. הוצאות של הסיטונאי, שעובד בעצמו 16 ואפילו 18 שעות, אלו מאז פברואר 1975 ב-100% ויותר, אם נביא בחשבון את הוצאות הרכב, ארנונות, טלפון, דואר ומשכורות.

י. כהן: גם המחיר של החוצרת עליה!

מר פיינר: אני חושב שכדאי לדעת מה עם הרמפיסטים. הנושא הזה היה חריף בשנות 1967 עד 1970. ועדת חזני התייחסה לנושא. יש לי מכתב עם חתימות של כל הסיטונאים, לפי יוזמתה של לשכת המסחר. הם מודיעים שאינם נותנים יד לרמפיסטים.

ושהם מתנגדים למסחר הזה. הודענו לכל הסיטונאים שמי שישתף פעולה עם הרמפיסטים יינקסו צעדים נגדו עד לשלילת הרשיון. היום נושא הרמפיסטים לא קיים כלל בשוק הסיטונאי בחל-אביב.

נאמר שההוצאות מתייקרות בגלל ארגון המובילים, הסבלים והאריזה. ענין הסבלים מאורגן על ידי מועצת הפועלים וההסתדרות - זהו ארגון הזוכה לגיבוי מלא מצד ההסתדרות, שקובע חלומים לאחר דיון ממושך עם לשבת המסחר. לאלה שמבקרים כל כך את נושא ארגון הסבלים, אני מציע שלא לקנא בהם, כי קשה מאוד למצוא אנשים לעבודה. בקשר למובילים, יש לחלק את הבעיה לשתיים: החקלאים מובילים את התוצרת שלהם לשווקים הסיטונאים, במידה גדולה במכוניות שלהם. אשר להובלה אל הקימעונאים, יש ארגוני מובילים שגם להם גיבוי של ההסתדרות. אפשר לבדוק את כל הנושא כדי לראות אם זה טוב או לא טוב ומה אפשר היה לשפר. נושא האריזה הוא נושא די כאוב וקשה. נוסדה ועדה הבוחנת את הנושא. יש מגמה לחפש אריזה סטנדרטית, ואני לא יודע אם זה יוזיל את המחיר. ימכן ורק בסופו של דבר הצרכן יקבל סחורה טובה יותר, לפי כללים שייקבעו על ידי מועצות היצור.

לגבי מער המחירים הכנתי הומר עם חשבונות וקבלות. שלחתי פקידה שביקרה בשוק הסיטונאי במשך שלושה ימים ורשמה מחירים אצל 5 או 6 סיטונאים ב-25, ב-26 וב-27 באוגוסט. למחרת היא הלכה לחנויות הקימעונאים ובדקה את המחירים אצלם וגם בחנויות הסופרמרקט. יש לנו השוואת מחירים המראה את ההבדל בין המחיר הסיטונאי והמחיר הקימעונאי. מלפפונים, למשל, שבשוק הסיטונאי עלו 1.5 לי עד 2.5 לי, עלו בחנות הפרטית 4 לי; גזר, שבשוק הסיטונאי עלה 1.8 לי, בסופרמרקט עלה 2,7 לי ובחנות פרטית 3,5 לי עד 4 לי. המדובר הוא על אותה סחורה מסוג א'. יש לי חומר רב בענין זה ויש לי גם כמה הצעות. העמלה של הסיטונאי אפילו בשיעור 12% איננה מהווה גורם במסגרת הכללית של מער התינון. הענין של מבצעי ההוזלות בעידוד מכירות עלול לתח דחיפה רצינית גם לחנויות הפרטיות כדי שיוזילו את המחירים, אם זה יקבל מימדים בהיקף רחב יותר. מועצות היצור בוחנות את הנושא של מיון התוצרת ושיפור האריזה. לפי דו"ח חזני יש לעשות למען מציאת שטח חדש לשוק הסיטונאי, כי היום השוק כבר איננו יכול לפעול בצורה טובה יותר. צריך לבנות בתי אריזה ומקומות מיון צמודים לשוק, עם כל מה שדרוש לשיפור התוצרת.

אשר למבצעים שעושה משרד החקלאות היום, צריך לפרסם מידי פעם מודעות גדולות יותר על המחירים הסיטונאים בשוק, כדי שעקרת הבית תדע מה יכול להיות המחיר הקימעונאי הצפוי. אנו נהיה מוכנים להגיש הסבר מסודר יותר על מער התינון עם הצעות לגבי מה שאפשר לשפר לדעתנו.

מר רבינו:

הייתי אומר לחברת הכנסת קצב שאני מסכים לכל מה שהיא אמרה וגם לטון שבו היא דיברה, אבל בכוונתי לענות לחבר הכנסת שחל. הקשבתי לראיון שהיה ברדיו עם ח"כ הנכבד ולשאלותיו של המראיין השיב מר שחל (אינני מצטט, היות והקשבתי לראיון חוץ כדי נסיעה במכונית בגליל) חשובה שהמוטו שלה היה: "יש בארץ חוליה הנקראת סיטונאים, ואם נחסל את החוליה הזאת תיפטר הבעיה". למסקנות אלה ברצוני לייחס את הדו"ב, גם אם קודמי כבר נגע בהן במידה מסוימת. קודם כל ברצוני להציג את עצמי: שמי רבינו שמואל והנני משמש כמנהל חברה לשינוק תוצרת חקלאית - לא הגדולה ביותר אך גם לא הקטנה ביותר, חברה בהחלט מייצגת. החברה שלנו קיימת מזה 48 שנה. היא חברה משפחתית ועוסקים בה 3 דורות מבני המשפחה. היא מעסיקה 20 עובדים קבועים, לפי הסכם עבודה על כל המשחמע ממנו, משנת 1957.

החברה קשורה עם יצרנים לשיווק תוצרתם, בחלקם הגדול אלה יצרנים קבועים שיש לנו אתם קשר מזה מספר שנים גדול, ובחלקם משחנה ומתחלקן מידי שנה. חלק מן השיווק נעשה בתנאי קומיסיון וחלק בשיטת הקניה במחיר קבוע מראש (למשל תפוחי אדמה, בצל, פרי הדר ועוד). החברה חייבת לשרת את ציבור היצרנים הקשורים אהה בן, שתוכל לעמוד בתחרות ולהפסיק בשרותיה גם בעתיד, היות ויש תחרות של כ-120 משווקים פרטיים וכן ישנו גורם גדול ונכבד ששמו "תנובה". נוסף על כך יש גורמים אחרים, לא סיטונאים מורשיים, הבאים לקנות את התוצרת אצל החקלאי באופן ישיר.

ירקות ופירות נמכרים בישראל במחיר "חופשי" לפי הכללים של היצע וביקוש. החקלאים שולחים את תוצרתם לשוק הסיטונאי במגמה לקבל את התמורה הגבוהה ביותר. רק לגבי פרי הדר, תפוחי אדמה ולפעמים גם בצל, שהם מצרכים בביקוח, המחירים קבועים מראש. כל נושא שיווק הירקות והפירות בישראל מנוהל ומתוכנן על ידי מועצות היצור והשיווק ולפי חוקי הכנסת, כפי שכבודכם חוקקתם. נציגי המשווקים משתתפים במועצות אלו וחורמים את חלקם בנושא. כשמדובר על משווקים, הכוונה היא לחברת תנובה, המהווה כ-50%, והשאר הם משווקים פרטיים מורשיים, חברים בלשכת המסחר בתל-אביב, חיפה, ירושלים, באר-שבע ועוד.

המשווקים הפרטיים מקבלים בהסכם עם היצרנים מזה כשנה עמלה בגובה של 10% עד 12% ממדיון המכירה ברוטו. עבור תפוחי אדמה, אשר עד לפיחות האחרון נמכרו ב-1.60 ל"ק"ג, העמלה היא 6 אג" ל"ק"ג - כלומר 3.8%; עבור תפוחי אדמה שנמכרים ב-1.80 ל"ק"ג (אחרי הפיחות) אותם 6 אג" מתוות 3.3%. גם לגבי פרי הדר יש עמלה קבועה: 8 עד 10 אג" ל"ק"ג מן המחיר בשנה שעברה, ו-13 אג" ל"ק"ג השנה - במוצע כ-6%. מן העמלה הזאת יש לנכות את כל ההוצאות התפעוליות של העסק, כגון שכר עבודה, עלפוננים, חשמל, נסיעות, ציוד משרדי, החזקת מחסן, מיסים עירוניים ועוד. יש בידי מאזן של חברתנו ליום 31.3.74, שהנני מוכן להגיש לכבוד היו"ר, וכן אנתנו מוכנים להגיש מאזנים נוספים מאושרים על ידי רואה חשבון ואשר אושרו על ידי מ"ס ההכנסה. ממאזן זה מתברר כי הרווח בעונת 1973/74 היה 124,000 ל"י, ומחוך זה שלמה החברה שלנו 72,000 ל"י מ"ס הכנסה. מכאן ועד לרווח של מליון ל"י לכל סיטונאי, המרחק רב ביותר.

נכון שבעונת 1974/75 גדל הפדיון כתוצאה מעליית המחירים, אבל לעומת זאת גדלו גם ההוצאות, וזאת במידה גדולה יותר מאשר הגידול בפדיון.

עבור מה מקבל המשווק את העמלה? בחיפה, למשל, המחסן פתוח למבירה משעה 3 לפנות בוקר ועד שעה 12. המשרד פתוח משעה 0730 ועד שעה 1530 לשרות היצרנים, הגשת דוחו"ת יומיים וחודשיים למועצות ומשרדי הממשלה, כולל סטטיסטיקות. משעה 1700 ועד 2400 פתוח המחסן לבדיקת תוצרת. כמנהל, הנני קשור לנעשה בעסק בכל שעות פעילותו, כולל עבודה בבית, דיווחים, עלפוננים, קבלת נתונים, פתרון בעיות שנוצרות כתוצאה מקלקול של פרי וכיוצא באלה. בתל-אביב אוחו סידור עבודה, מ-5 בבוקר עד 7 בערב.

כדי לנהל עסק שעושה מחזור גדול, יש גם צורך בהון חוזר רב. זה דרוש למחן הלוואות ומקדמות ליצרנים לצרכי עבודה, בניה, ציוד ואף שמחות. כמו כן צריך לתת אשראי ללקוחות, משבוע עד 3 חודשים (כגון משרד הבטחון, צרכניות, חנויות מופרפול, מוסדות, מועצות היצור ועוד). הקשר עם החקלאים מחייב נסיעות רבות מידי יום ביומו. על מנת לדווח ולתאם משלוחים ומחירים, קבלת פרי לאחסון בקרור, והחקרניות חדשות.

מכאן ועד להפרחת הסיסמא כי המשווק פרוויה פליון, וזאת מבלי שיעשה מאומה, וזאת באמצעות המועצות, משרד החקלאות ובעיקר בעזרת השוטרים המפקחים כדי שהוא ירוויח סכום כזה - איפה כאן המציאות?

ברצוני להעיר כמה הערות לעצם הדו"ח

ומסקנותיו: דו"ח זה מזכיר לי דו"ח קודם שנכתב והוזמן על ידי החברה הכלכלית של חיפה, ושהיו בו נתונים לא נכונים ובלתי בדוקים, שהופרכו על הסף. כבוד ראש העיר לפחות הודה שהוטעה. הדו"ח הנ"ל, כקודמי, יעשה בצורה מזיזה ושטחית, על ידי אנשים שכנראה אינם מעוררים מספיק בנושא. כבעל מקצוע מזה 30 שנה, היו דרושים לי לפחות כמה חודשים של קבלת נתונים, תחקירים פפורטים, שמיעת עדויות ועוד, כדי לחזיא דו"ח כזה. מר שחל הנכבד, לפי מיטב ידיעתי, עשה זאת תוך כשבועיים ימים. לשם כך דרושה רמה גבוהה של אינטלגנציה.

בקשר לאריזות, אני רוצה לציין שהפיקדון

עבור ארגז ברום חדש הוא 10 ל"י, על פגת ליצור ברום חדש כזה יש לשלם כיום 13 ל"י. מי שאומר שארגז כזה גושה עשרות סיבובים ואולי אף מאה, איננו מבין בנושא ומטעה את הציבור. הסיבוב מתחיל על ידי העמסת הברום הריק על משאית בכוון ליצרון. פריקתו אצל היצרון, פילוי הברום בתוצרת בשדה, העמסת הארגז המלא על המשאית, חובלתו לסיטונאי בשוק, פריקתה, המכירה לקיימעונאי ורק אז חוזר הארגז ריק מן הקיימעונאי למחסן האריזה. לפי מיטב ידיעותי ארגז כזה יכול לעשות 3 עד 4 פעמים סיבוב כזה ללא תיקון וללא שיפוצים. מכאן ואילך יש להשקיע בו חומר ועבודה בכל סיבוב וסיבוב. לדעתי יש צורך דחוף לחשוב ולתכנן את הנושא בצורה ארצית וכללית, אולי אפילו יש מקום ליצור "בנק אריזה" מטעם משרד החקלאות או המועצות. במדינתנו כל אריזה ריקה היא יקרה, בין אם היא עשויה קרטון, פלסטיק, עץ או משהו דומה, כי המיד חומרי הגלם מיובאים מן החוץ וחייבים בחשלום מכש.

בענין ההטלים של מועצות היצור וביטוח

ניזקי טבע, אני רוצה להשאיר את הנושא להם להשיב, אני רק רוצה לציין שעבודתם ועבודת משרד החקלאות בנוון היא לברכה לכל החקלאים.

החוליה שנקראת "משווק סיטונאי" איננה

מהווה יותר מאשר 6% עד 12% מתוך הפער. אינני מאמין שיימצא גורם מוצלח יותר שמסוגל לעשות עבודה זו יותר בזול וביתר הצלחה. אין זאת אומרת שאין מה לתקן ולשפר. אבל בכל העולם המערבי קיים פער בין המחיר שמקבל היצרון לבין המחיר שמשלם הצרכן. אצלינו, לפי מיטב ידיעותי, אין הפער הזה מן הגדולים ביותר. יש לעשות בדיקה ואולי יש דברים שאפשר לתקן, אך בכל מקרה אינני מאמין שתקום איזו שהיא ועדה שתבדוק את הנושא בצורה אובייקטיבית ובלתי מגמתית, אשר תגיע למסקנה כי החולמה של המשווק הסיטונאי היא מיותרת ושגובה העמלה הוא מופרז. בכל הדו"ח הכתוב שנמצא ברשותי, לא מצאתי משהו רציני בביקורת על המשווקים, מרש לנושא הרמפיסטים שקיים בצורה השולית ביותר; אולי יש מקום לבדוק זאת בצורה יסודית בתל-אביב. כיצד אפשר להגיע מן הדו"ח הזה עד לקריאה בכל כלי התקשורת בצורה של עליית דם ממש בסיסמה "אם אתם רוצים להרוויח 70 מיליון ל"י (למה לא 120 מיליון!?) ישרבותי בק דרך אחת: חיסולם המוחלט של הסיטונאים!" האם זה כולל גם את תנובה? לא אומר מה שהיה בכוונתי לומר על חה"כ הנכבד שעשה את הדבר הזה. כנראה שברצונו לחזור לתקומת האבן, אשר בה כל אדם שרת את עצמו. אין אני בא לבקש מכם להזיל דמעה או לרחם על המשווקים, ולמרות זאת, אם תצקיים כל כך טובים, מדוע קשנים האחרונות חיסלו מספר מירמות את עיסקיהן אף על פי שהיו ידועות וותיקות, ולא נמצאו להם מחליפים.

בין ההמלצות שאני רוצה להעלות יש הקמת שווקים קימעונאיים רבים בערים, דוגמאת שוק הכרמל, שוק חלפיות, מחנה יהודה ועוד הם חייבים להיות, כמובן, מסודרים, מאורגנים, נקיים ועם מגרשי חניה ותנאים סניטריים מתאימים. זה יגרום לתחרות גדולה יותר בין הקימעונאים וגם יוריד את מחיר הרווחים בקימעונאות. הגברת מבצעי ההוזלה מסמיעים בעיקר באופן מסיכולוגי גם על כל יתר הגורמים.

ע. הדר (הורביץ):

להבא, כאשר רוצים לקיים ברור עניני על נושא כל כך חשוב, אין טעם לראות את המחזה הזה בטלויזיה לפני שמגיעים לשבת ליד השולחן; אין זאת הכתובה המתאימה לדרך כזאת של ויכוח. גם למשרד החקלאות יש אינטרס בצמצום מער החינוך, כי הוא מעוניין בצריכה מוגברת במחירים זולים. האבסורד הוא שחברי הכנסת החקלאים כאילו מגינים על מער החינוך ואחם, ממולנו, דורשים לצמצם אותו. כאילו אנחנו מעונינים להגן על אותם עובדים שיושבים בצרכניות או במשרדים של תנובה, העובדים לפי תנאים שנקבעו על ידי ההסתדרות ולא עושים כלום... מתר, כאשר נבוא לדבר על תנאי העבודה שנקבעו לאנשים האלה, אתם בודאי תצאו להגנתם - ואני בהחלט מתכוון גם לעובדי תנובה - ומאידך אתם מדברים על גודל ההוצאות. במקום זה היינו צריכים להופיע כולנו יחד כנגד העושקים את היצרנים ואת הצרכנים כאחד.

נאמר באוהו שידור שלגבי מועצות היצור קיימים " חוקים מטומטמים"; בשביל החקלאים מועצות היצור הן חיוניות. אנחנו לא רוצים להיות חקלאים מן הסוג הזה, שכל אחד לוקח עגלה עם סוס ונוסע לשוק כדי לבקש שיקנו אצלו סחורה. אנחנו מחזיקים את מועצות היצור במשותף, כדי שהחקלאים יוכלו להתמסר לעבודתם במישקיהם, ואילו המשווקים הם שיעסקו במכירה. כאשר כל איכר נאלץ גם לעבוד וגם לנסוע לשוק ולנסות למכור את תוצרתו, הוא באמת מטומטם. מי שניסה אצלנו ללכת בדרך הזאת, באמת נכשל. מועצות היצור באו להבטיח תמורה נאותה לחקלאי, וחן גם מבטיחות לצרכן שלא יצטרך לשלם יותר מדי כאשר יווצר מחסור באיזה שהוא ענף. את מועצות היצור אתם רוצים לבטל?! זיש כאן עוד ענין, שאיננו עומד עכשיו לדיונה של הכנסת, אבל הוא חיוני למדינה: האם יש למישחו ענין לחסל את המושבים והקיבוצים? איננו יכולים להרשות לעצמנו ליצור שיטה שבה האיכר הבודד יוכל לעקוף את האגודה, למכור בעצמו בשוק, ולהרוס את שיטת האשראי שבנינו כי הוא לא יחזיר את ההלוואות. משמעות ההתפתחות הזאת תהיה בהכרח הרס הישובים.

ג. קצב:

איש לא מתכוון לזה.

ע. הדר (הורביץ):

אם יהיו עוד כמה הופעות כאלה בטלויזיה, ישחקנעו האיכרים שכדאי להם לקחת את העגלות ולמכור בשוק כל אחד לעצמו, כי אז גם לא יצטרכו להחזיר את ההלוואות. מכאן מובן שאינני חושב שאפשר להעלות על הדעת ביטולן של מועצות היצור. הקמתן היחה דבר גבוה מאין דוגמתו. יחד עם זאת, אני האחרון שיאמר שלא צריך לייצל את השיווק הסיטונאי, שיעלה רק 6% ולא 12%. אנחנו מסלמים את העמלה הזאת, ובוודאי שלא אנחנו נתנגד להוריד את האחוז הזה. אפשר לומר שתנובה, שהיא המוסד שלנו, פתוחה לביקורת, אם לתנובה אין רוח, כנראה שיש בה בזבוז רב, היות והסיטונאי הפרטי, באותו אחוז של עמלה, מצליח לעשות רווחים. כאן מגיעים לאוחו נושא של מוסר העבודה של אדם אשר עובד אצל עצמו, ולא כמקיד במוסד. לא במקרה החקלאים הם אלה שנקטגה האחרונה העלו את היקף היצור שלהם ב-12%, בעוד שכל האחרים ירדו נדמה לי באחוז אחד. כוונתי היא לעבודתם של עובדי רשתות

השיווק והצרכניות, לעומת אלה שמוכרים בשוק הכרמל שיכולים למכור יותר בזול משום שהם יותר יעילים ועוד להרוויח. בלי ספק צריך לבדוק אם האחוז שתגובה גובה איננו גבוה מדי, ואנחנו הראשונים שמעוניינים בהורדת האחוז הזה. צריך להסיק מסקנות במשק ההסתדרותי, אך לדעתי יש מקום להשקיע את עיקר המאמצים לבעים השיווק הקימעונאי. יש כאן נציגים של הצרכנות בהסתדרות, והכחובת הראשונה צריכה להיות לשאול אותם: איך אתם מסכימים שהחנויות יקחו 70% עד 80% רווח? הצרכניות של משל לוקחות רווחים כאלה על חשבון הפועלים שלנו? הם צריכים להיות הראשונים שיורידו את מחת הרווחים, כי הם שלנו. צריך קודם כל להשתלט על השיווק הקימעונאי, גם במסגרת ההסתדרות, ורק אחר כך נעודד את משרד החקלאות שיעשה מה שמחובתו לעשות בתחומים הנוספים.

י. כהן:

אם אתם רוצים שלהמלצות הכנסת יהיו "שיניים" ולועדות תהיה סמכות, קודם כל עלינו להתאחד כולנו סביב נושא זה. כל אחד צריך לפעול בסיעתו כדי שלהמלצות יהיה תוקף גם לגבי משרדי הממשלה וגם לגבי גורמים אחרים. נדמה לי שהדיון כאן סטה ממסלולו העיקרי. מתרכזים בדיון על הסקר, אם כי הנושא הוא הרבה יותר רציני וחורג מעבר לעניין זה. כולנו מוכנים להסכים לכך שהוצאות התיווך צריכות להיות קטנות ככל האפשר, כי בחלקו הגדול התיווך הוא די פרזיטי. בואו נחפש את הפתרון היסודי, נבדוק כל מרכיב ומרכיב ורק אז נוכל להגיע למסקנות מבוססות כיצד אפשר לצמצם את פער התיווך. אני חושב שצריכה היחה להיות הידברות כאשר מכינים סקר כזה, כדי שאפשר יהיה לבדוק את הנחונים לפני שפגישים אותו לציבור. אם הסקר היה יותר אמין, הדיון לא היה מתרכז עכשיו סביב נתונים אלה או אחרים. נדמה לי שאין חילוקי דעות שלא הסיטונאים הם הגורם הרציני והמכביד ביותר. מחירי ההובלה לשוק גם כן אינם גורם קובע, כי הם מבוזעים ברובם על ידי החקלאים עצמם. לגבי האריזות משחמנת המלצה שחיה ארלזה אחידה ומרוכזת במקום אחד, כדי שלא יהיה מסחר וסמסרות. גם לגבי השוק הסיטונאי אנחנו בדעה שלא הוא הגורם העיקרי לפער התיווך. אינני מקבל יחד עם זאת, כאקסיומה שצריך להיות 12%, כי יתכן מאוד ש-10% מספיקים לאור העליה בפחירים. אני חושב שהסיטונאים מרוויחים מעבר למה שמגיע להם, כי אין להם את ההוצאות שיש לחנוכה, ובמיוחד לא את השיטה של העברות מסניף לסניף. נדמה לי שבעניין הרמפיסטים כולנו שותפים לביקורת - אם אמנם התופעה קיימת. צריך להוציא תקנה אשר תאמר שכל מי שנותן יד לאוגרי סחורה על מנת להעלות את מחירה, ישלל ממנו הרשיון. ואולם אני חושב שהנושא העיקרי הוא פער התיווך של הקימעונאים. בשנתיים האחרונות עניין "הסרט הירוק" הוכיח שפער בשיעור 25% הוא סביר בהחלט. הלואי ונגיע שזה יהיה הדבר הקבוע. צריך לעודד את משרד החקלאות על פעולתו בנושא הזה, ויש להרחיב את המבצע לסוגי חוצרת נוספים, לחנויות נוספות וגם לחייב את הסיטונאים לעמוד בזה. צריך להרחיב את עניין המחיר המובטח, עם קומיסיון קבוע והוצאות קבועות. לאחר כל הועדות שישבו ודנו בנושא הזה, צריך לעשות בדיקה מאוד יסודית לפני שמוציאים מסקנות, כדי שאלו יהיו באמת מבוססות ורציניות. לפי דעתי גם אין זו אקסיומה שמועצות היצור צריכות לגבות 4,5%. אני יודע שהן עושות פעולות רבות וחשובות, אבל יש מקום לצמצם את האחוז הזה. זה מרכיב חשוב וצריך לבדוק אותו.

פ. גרופר:

אילו הה"כ שחל היה מעלה נושא זה בשיחוף פעולה עם מועצות היצור ומשרד החקלאות, אפשר היה לברך על כך. בעניין פער התיווך מוכרחים בלי ספק לעשות משהו, ולא על כך הויכוח בינינו. לא יושבים אהנו נציגי הקימעונאים, ובעצם אתם הויכוח. המטרה היא חשובה והרצון השוב קיים, אבל לא צריך היה לדרדר את הנושא לצורת ויכוח כזאת. אני חי כבר דור שלישי בחקלאות,

מגדל בעצמי מזה 30 שנה פירות וירקות, ומשווק אותם בחיפה באמצעות מר רבינו. יש לי גם כן ביקורת על פעולות אלו ואחרות של מוסדות שונים, וגם של משרד המסחר והתעשייה, למשל - האם בגלל זה אציע לבטל אותן ולהעביר אותן מן העולם? איך אפשר להציע לנו לחסל את מועצות היצור ואת הסיטונאים?! אלה מפעלים של פליונים לירות, מאות ואלפי משפחות מחטרנסות מכך. אדרבה, אנחנו יכולים לעשות משהו כדי לשפר את המצב, אך יחד עם משרד החקלאות ובכוחות משותפים. אינני חושב שהחקלאים במדינה אינם יודעים שעדיף להם לשלם עמלה יותר נמוכה. במושב הקודם קבענו בוועדה זו שחקלאים יוכלו לשווק באופן ישיר לתעשיינים, אפילו שהעמלה שם איננה עולה על 4%. הוצאנו תקנה חדשה המאפשרת לחקלאי למכור באמצעות הסיטונאי שלו או באופן ישיר לתעשייה, ואנו מוכנים לעשות כל דבר שיכול להיות לטובת הנושא במסגרת העבודה הפרלמנטרית. הצורה שבה עלה העניין הפעם רק פוגעת בעצם המאמץ שאנחנו צריכים לעשות כדי לחסל את פער החיזור.

אילו הובאו הצעות מעשיות כיצד לחסוך בהוצאות בנושא הסיטונאות - מי היה מתנגד לזה? בחיפה, למשל, לא קיימת בעיה של רמפיסטים. אני מעריך מאוד את תנובה, ואני יודע שהסיטונות הפרטיות גם כן מתארגנות כדי לא להיות נושא לסחיטה. אינני רואה גם פסול בכך שסיטונאי מכין מוקדם בבוקר את הסחורה שתקח צרכנית גדולה אחת. החקלאים באים לשוק, מבקרים אצל הסיטונאי שלהם ורואים מה קורה עם הסחורה שלהם. מדובר כאן בהון ענקי. מדוע צריך לחקוף דוקא את החוליה הטובה, דוקא את אלה שבמשך שנים הגנו על החקלאים - אפילו לפני קום המדינה, כאשר לא הינו מאורגנים ולא היה מי שיעזור לנו? אם יוכיחו שאפשר לחסוך במועצות היצור, בודאי הם יעשו זאת. השאלה היא בעיקר כיצד לתקוף את הקיימעות. השכר של הסבלים מבוקר על ידי מוסדות וארגונים, ואיננו תוצאה של דרישות הסבל עצמו. בקשר להובלה - יש ארגון מסודר, כפוף גם כן לכללים של ההסתדרות. אם המכונית שלי מתקלקלת, למשל, אני יכול להעזר בארגון מובילי השוק בחיפה והם שולחים לי מכונית לקחת את הסחורה. להפוך את העניין הזה לנושא, כאילו שמכאן תבוא הוזלה רצינית לצרכן - זה לא רציני. מה שאנחנו צריכים לעשות זה לתקוף את הקיימעות, אבל אנחנו לא יודעים איך. כאשר אני בא עם הירקות שלי לשוק ואחר כך אני רואה כיצד החיבה של הסחורה שלי נמכרת אצל הקיימעות במחיר כפול, זה כואב לי מאוד. אילו העלו את הנושא בצורה כזאת, כולנו הינו מתאחדים. אף אחד מאתנו איננו עושה מספיק בתחום הזה, וכל אחד צריך לעשות יותר. אין אני צריך להגן על משרד החקלאות, אבל אני מגן על המשרד הממונה על הטקטור החקלאי, אשר לעניות דעתם של החקלאים עושה הרבה ומשתדל לעשות, גם במבצע האחרון של הוזלות בשווקים וגם בדברים אחרים. יתכן שצריך לדרוש מהם לעשות יותר, אבל לא בצורה כזאת. המחקרים הכלכליים האלה מקוממים אותי, כי ידוע שבנגד כל כלכלן ישנו כלכלן אחר אשר יאמר את ההיפך... אנחנו צריכים לפתור את הבעיה באופן משותף.

מר גבע:

כמה חברי כנסת הציעו להרחיב את מבצע "הסרס הירוק" וגם אני חושב שזו אחת הפעולות הנבונות שעשה משרד החקלאות, שלא נכשלה כפי שנכשלו משרדים אחרים בנסיונות לפקח על המתירים. ההצלחה של המבצע נובעת מכך, שהתקשרו עם כמה מוסדות והם מקיימים את ההסכם. אנחנו וגם הצרכניות ירדנו באופן מורגש בריווחיות שלנו, וזה מתבטא במאזנים. זה גם השפיע טוב על האינדקס, ואני חושב שצריך לברך על כך את משרד החקלאות.

בקשר לפער שנוצר בין המחיר לצרכן וליצרן אני רוצה לציין שהשנה קנינו באופן ישיר תפוחים במטולה, ושלפנו עבורם 2,09 ל"הק"ג. אותם תפוחים, כאשר הגיעו למחסן שלנו בשוק, כבר עלו 3.15 ל"ה - עוד לפני שהגענו לחנום. ההוצאות היו גדולות, וכללו 10% בלבד תשלום לסיטונאים; השאר היו הוצאות עבור מיון, היטלים, הובלה, קרור, פריקה - הכל יחד 150%. לצערי הגדול גם רשת החנויות שלנו וגם הצרכניות אינן מצליחות לשחזר בתות שדה, כי החקלאים מוכרים את התות בעצמם. אנחנו לא מצליחים למכורחפוזים בנתניה או ברחובות, כי האנשים יכולים לקנות הסחורה במחיר גבוה יותר מן המחיר הרשמי, היות ויש חקלאים שמבריחים את הסחורה כדי להעלים מס. אנחנו לא עוסקים בזאת וגם הצרכניות כך. אילו רצינו, יכולנו גם אנחנו לקנות חפוזים ב-20% עד 30% יותר זול.

א. אבטבי:

הבעיה הזאת היא מאוד מורכבת. די בכך שארגז עגבניות נשאר עוד יום אחד במשק, וזאת כבר לא אוחה עגבניה. יש גם בעיות רבות של נזקי טבע וסיכונים רבים אשר יש להם השלכה על המכירה ועל המחיר. הנושא איננו חדש. צריך להיות ענייני, ואנחנו כולנו בדעה שהדברים לא נבדקו באופן יסודי. יש בקרית גת או בנתיבות חברים הנוסעים לשוק ומוכרים בעצמם. הגענו למסקנה שיש להם הכנסה יותר נמוכה מאשר לאחרים. הגענו לידי מסקנה שהטוב ביותר לחקלאי לעסוק בחקלאות בלבד. כל אחד צריך למלא תפקיד משלו. ניסינו דבר נוסף: אמרנו שבישובים שבמסגרת ההתארגנות הצרכנית אנחנו יכולים לפכור את הסחורה במקום לחברים, וכך לצמצם את הוצאות התיווך. התברר שצריכים הינו להוסיף עוד 10 עד 15% בשביל הניהול, כך שלמעשה לא היה כל חיטכון בשינוי השיטה. הבעיה היא תרוות של הקימעונאי; אם הסיטונאי מוכר ברווח של 15%, הקימעונאי איננו צריך להוסיף יותר מ-35%.

בקשר לארגזים, אפשר לומר שבעית האריזה הגיעה למבוי סתום. בעניין זה גם כן הגזים הסקר. צריך אולי לשמוע מן המקור כיצד נוהגים בתנועה הקיבוצית, בתנועת המושבים ושאר ישובים מאורגנים. אפשר לומר ש-90% מן ההובלה היא בידי החקלאים. בקשר למיון ולאריזה אני עדיין מתנגד שיהיו חחנות מיון ואריזה על יד הסיטונאים בשוק, כי אז החקלאי רחוק מן המקום. אנחנו צריכים לרכז את הדיון שלנו בכמה נקודות: צריך לדון אם העמלה שמקבלים הסיטונאים היא מוגזמת או לא, אבל ברור שהויכוח לא יוכל להיות על יותר מאשר אחוז אחד או שניים. אין לנו הרבה פתרונות. יש בהחלט מקום לבדיקות, כי גם לפי הדוגמא שהביא מר גבע הצרכן בסופו של דבר לא שילם פחות בגלל זה שהם קנו אצל החקלאי באופן ישיר. יש מקום לחשוב מפני שתי חוצאות: כל השיווק המאורגן, שעליו עמלנו במשך שנים, עלול להתמוטט. רווחה לא תצמח מזה לחקלאי וגם לא לצרכן, כי ברגע שיצא הגורם המאזן, יצטרך הצרכן לשלם מחיר כפול בכל פעם שתחסר סחורה.

א. לבנבראון:

קודם כל אני רוצה להעיר בקשר לצורת הדיון, שכאן לא זימה להתנצחות בין סיטונאים, משרד החקלאות וחברי הכנסת. אנחנו רוצים ללמוד את הבעיה ולפתור אותה, כי היא מדאיגה ומעסיקה אותנו. היו"ר נאלץ להעיר פעם ופעמים לאורחים על ביטויים שהם השמיעו כלפי חברי כנסת, ובכל זאת הדבר נמשך. זכותו של ח"כ, וגם חובתו, להעלות בעיה שהוא חושב שהיא לטובת הציבור, והוא מעלה אותה בצורה שהוא חושב לנכון. כאן צריך להעיר הערות רק לעצם העניין. אני רואה את השאלה כשאלה עקרונית, ופצטער מאוד שמנכ"ל משרד החקלאות נגרר לפולמוס אישי, אם כי אני בטוח שמשרד החקלאות מעוניין גם כן שהחקלאי יקבל את מקסימום המגיע לו, והצרכן יהנה ממחיר סביר.

השאלה העיקרית שבה צריכה לדון ועדת הכלכלה היא, האם בכל שלבי החייון יש צורך, או שיש כאן דברים מיותרים. אילו השתתפו כאן גם נציגי הקיפונאים, ודאי היו טוענים גם כן שהם בהחלט לחוצים אבל מישהו אחר מקפח אותם. אין אני מתפלא שנציג הפיטונאים מגן על האינטרס שלו, אבל אני דורש ממשרד החקלאות שיגן על הצרכן ועל היצרן. החרשפתי שיש לפיטונאים הגדולים גיבוי יתר מצד משרד החקלאות.

אני יודע שיש לעשות הבחנה בין הכנסה ורווח. אני גם יודע שעובד שכיר יש לו רק הכנסה ואין לו רווח בכלל, ולפעמים ההכנסה איננה מכסה את כל הוצאותיו. קשה לי לתפוס שמתוך הכנסה של ג'ו מיליון לי, 90% מצליחים הפיטונאים להראות כהוצאות ואף היתרה היא רווח. איך מחשבים את ההוצאות? יש ודאי דברים שקשה לנו להוכיח, כי יש כל מיני הסדרים בלתי כתובים שקיימים במציאות, וכל זה על חשבון הצרכן.

אני מציע קודם כל לא להמשיך בפולמוס אלא לדון כיצד לצמצם את פער החייון. יגיד נציג משרד החקלאות כמה מקבל היצרן לכיסו ממכירת ארגז עגבניות, וכמה צריך הצרכן לשלם עבור הסחורה הזאת באיזו שהיא שכונה בעיר גדולה. לדעתי עשינו שגיאה בכך שהרחבנו את הנושא על כל התחומים; צריך לקבוע נקודות מסוימות שהן נקודות החורפה ולדון בהם עם כל הגורמים הנוגעים בדבר.

י. שריד:

בענין הרמפיסטים אני רוצה לומר שאני מייחם לענין חשיבות ממדרגה ראשונה. נשמעה כאן גירסה שהתופעה לא קיימת ואז כמובן אין על מה לדבר, אבל אם יש גירסה אחרת - צריך לשאול מדוע הם נמשכים לשוק הפיטונאי בתל-אביב דוקא. בחשולה שקבלתי אחמול משר המטרה על. שאילתה שלי, הוא אומר בפרוש שהפרטים שנמסרים בשאילתא נכונים בחלקם ושאיננו רמפיסטים פועלים בשוק הפיטונאי מזה שנים רבות; נראה שבאמצעות מתבצעות מכירות תוצרת חקלאית בכמויות גדולות (קורא את נוסח תשובתו של שר המטרה). האם אתה מוכן לומר על שר המטרה - כמו שאמרת על חבר הכנסת שחל - שהממצאים שלו מצויים מן האצבע?

גב' יונתפול:

אני במצב המאושר שאוכל לומר כי לא שמעתי את השידור בטלוויזיה, אך לגבי הנושא עצמו צריך לומר שהוא איננו יורד מסדר היום במשך שנים. עצם העובדה שכל כמה שנים הוקמה ועדה מכובדת אשר במשך חודשים דנה בנושא וחוציאה מסקנות, מוכיחה שהבעיה קיימת וגם ידוע שהיא קיימת בעולם כולו. אין ארץ שאיננה מתלבשא בכך. אני מייצגת את ההתישבות העובדת המאורגנת במרכז החקלאי. ההתישבות משתדלת ליצור לעצמה כלים לשיווק בשליטתה, ועד לאותו שלב בו אנחנו מטפלים בעצמנו, איננו יכולים להטיל את האשמה על אחרים אלא רק לבדוק את עצמנו. אנחנו עושים את ההובלה בעצמנו וגם יצרנו תחנות ביניים למיון אריזה וקרור של התוצרת, מתוך רצון לקבל תמורה טובה יותר. הנחתנו היחה שזה איננו מייקר אלא דוקא מוזיל את התוצרת. החישובים של אחוזים אינם אומרים מאומה, כי חשוב גם על מה מוציאים את ההוצאות האלה; אם המתיר מתייקר מפני שאורזים יותר טוב, ממינים יותר טוב הרי שבסופו של דבר גם מקבלים מחיר יותר טוב וזה השתלם לחקלאי. לכן אני רוצה להזהיר מלהצמד יותר מדי לענין האחוזים. ראיתי שבשבדיה הם משקיעים סכומים גדולים מאוד במיב האריזה, והמחירים בהתאם לכך עולים גם כן, אבל הם אומרים שזה כדאי לחקלאי כי הצרכן מוכן לקנות תוצרת ארוזה יפה ולשלם בשבילה יותר. השאלה החשובה היא באיזו דרך אפשר לקבל תמורה יותר טובה עבור התוצרת שלנו, גם אם זה מחייב עליה מסוימת בהוצאות.

אנחנו מנהלים את חנוכה בעצמנו, על ידי כך שמגייסים חברים מתוך ההתישבות להנהלת חנוכה. אם היא איננה מתנהלת בצורה טובה, עלינו להחליף את החברים ואין כל בעיה: הם פשוט חוזרים למשק. אותו דבר לגבי מועצות היצור: החברים במועצות הם החברים שלנו, מתוך ההתישבות, ואם הם לא טובים בחפקיד הזה, צריך להחליף אותם. כולנו חשבנו שמועצת היצור מועילה לנו, שאם לא כן לא הינו מקיימים אותה. החקלאי סובל הכי הרבה מזה שהוא נאלץ לשפל בעצמו בשיווק, ומי שעוקף את המוסדות המשוקים מנוצל למעשה על ידי המשוקים וזה עולה לו הרבה יותר. השיווק המאורגן הוא המגן הטוב ביותר של החקלאי. חנוכה מקבלת את כל התורצת שלנו, והיא חייבת לקבלה - זה בשביל החקלאי הדבר החשוב ביותר. לשם כך יצרנו את חנוכה. לא זו בלבד: חנוכה גובה אחוזים מן הפדיון, אך איננה צוברת רווחים; אם מסתבר שלקחו יותר מדי - מחזירים לחברים בסוף השנה. לנו, משוקים דרך השיווק המאורגן, לא יכולה להיות טענה אל החוליה הזאת, כי אם אנחנו חושבים שההוצאה היא יותר מדי גדולה, עלינו לבחון את עצמנו: אולי הניהול שלנו לא מספיק טוב. הבעיה שלנו מתחילה רק באותו שלב שבו עוברת התוצרת לידי רשויות אשר אין לנו השפעה עליהן, כלומר השיווק הקימעונאי. אני רוצה לברך את יוזמתו של משרד החקלאות בקשר למבצעי ההוזלה, לא רק משום שעל ידי כך יש תוצרת יותר זולה בחנויות מסוימות, אלא משום שזה משפיע על השוק כולו. עדיין ההשפעה איננה מספקת: זה מצטמצם לסוגים מסוימים של תוצרת בלבד. אני רואה שבתל-אביב בכל 100 מ' יש אצל הקימעונאים מחיר אחר לאותה תוצרת, במידה והולכים ומתרחקים משוק הכרמל לצפון תל-אביב. כל חנוני אומר: אני אהרוש כמה שיותר, ואקח כמה שישלמו לי. לדעתי רק על ידי פיקוח ממלתי אפשר להתגבר על הבעיה. אינני חושבת שלחקלאי יש אפשרות להטיל פיקוח כזה. גם ארגוני הצרכנים אינם בעלי חוקף מספיק, אם כי ללא ספק אין הצדקה שאותה עגבניה חעלה חצי לירה יותר באמצע רחוב בן-יהודה מאשר בחחילתו. לפי לדעתי חסרה כאן חוליה חשובה ביותר של פיקוח, כי אינני משלה את עצמי שאפשר לתקן את הדבר על ידי דיונים בוועדה, ואפילו אם הם מוצלחים ביותר. כפי שקבעה ועדת חזני בהמלצותיה: אין טעם להקים עוד ועדות, הבעיות הן ידועות. אינני חושבת שמישהו יכול לגלות אלמנטים נוספים על אלה שכבר דובר בהם, אלא שאם כולנו בדעה שחוסר הפיקוח בחוליה של הקימעונאות גורמת להשחוללות מחירים ממש, אנחנו צריכים "להחלבש" על הענין הזה, אולי בעזרת מועצות היצור יחד עם משרדי הממשלה.

א. זילברברג:

אני רוצה להודיע שגם חבר הכנסת שחל וגם חבר הכנסת שריד הם חברי ועדה לצורך הדיון הזה מטעם סיעת המערך. יש לנו ענין רב שהם ייצגו כאן את עמדתנו. הנושא הוא רציני מאוד ואנחנו פתיחים אליו ברצינות רבה, אם כי לצערי הרב הוא עלה לראשונה לא בצורה נאותה. זה לא נושא לקואליציה או לאופוזיציה, אלא נוגע לכל חברי הועדה ואנחנו מקוים שנצליח להעלות את הדיון חזרה על פסים נכונים. נאחל לעצמנו לדון לגופו של ענין ובישיבה של היום כבר ראינו התקדמות בדרך הנכונה. יתכן שצריך לקיים עוד ישיבה, אבל הייתי מציע להקים ועדת משנה אשר תהיה מורכבת לפי המפתח המקובל אצלנו. שם יוכלו להוסיף חברים שעדיין לא הגיעו לידי ביטוי, ונוכל לדון לגופו של ענין.

ב. שחל:

קיים בליבי חשש רציני מאוד שכדי למלא מתקיד של נציג ציבור נצטרך להסס כמה פעמים לפני שמעלים כל בעיה, אפילו אם מדובר באותן בעיות שכל אחד מאתנו מדבר בהן בערבי שבת עם חבריו, ואפילו אם מדובר באותה בעיה שגם ועדת בן-שחר טיפלה בה: אותם פכומים שמגיעים ל-9 מיליארד ליושם פטורים

שנית, כל נסיון להגיד שכל מה שהוצג בטלויזיה היה פרי היוזמה שלי, איננו נכון, מטעה ואפשר לומר אפילו יותר מזה. אני ראיתי את הדברים באותו שידור בפעם הראשונה, כמו כל צופה אחר, הטלויזיה צילמה וראיינה את הגורמים השונים כל אחד בנפרד, ואחר כך עשו "הדבקה". היא היא שקבעה את סדר העדיפויות וערכה את התוכנית. האינטרפרטציה שובשה במתכוון. חלקו של הסיטונאי בפער התיווך איננו הגדול ביותר ולא המכריע, יתכן שהוא אולי קטן יותר מאשר בשלבים האחרים, אבל יש בו בהחלט הרבה מה לחקן, לרבות תנובה. שמעתי שמישהו אומר שתנובה היא מוסד יעיל, ולכן ניקבע שגם הסיטונאים צריכים לקבל אותה עמלה, כלומר 12%. אני רוצה לציין שהוצאתי את שיווק הפוחי האדמה והבצל מכל החישובים, משום שלגבי אלה תנובה היא הגורם המכריע והנחתי לכן שזה לא נוגע לסיטונאים הפרטיים. גם לאחר זאת אני יכול לומר שהרווח ואפילו ההכנסה הם עדיין מעבר למקובל בתחום שמגיע להיקפים כאלה. אביא נתון אחד: לפי המספרים שקבלתי מן ביועץ הכלכלי של הועדה, ערך היצור החקלאי בחשל"ג היה 2.127.000 ואילו בחשל"ד היגיע ערכו ל-3.017.000 ל. גם אני כלכלן ממקצועי, התייעצתי עם אנשים וגם עם פרצים באוניברסיטה. גם העתונאי שערך את הסקר היה כלכלן, ואי אפשר כך למסול את מסקנותיו. אני רוצה לשאול את מר שני: האם ידוע לך שלפי החוק נאמר עליכם למכור לסיטונאי אחר?

היו"ר י. הורביץ: איפה זה כתוב?

פ. שחל: זה כתוב בסעיף 24 של חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים. בקשר לרמפיסטים, ידוע שבחיפה לא נערך סקר כזה, וההבדל הוא דווקא בכוון של חיוב לעומת חל-אביב. אני רוצה לשאול את רבינו, יחד עם זאת, מהי המשכורת שמקבל הסיטונאי ובני משפחתו, ומה הוא גודל ההוצאות הפוכרות לצורך הישוב המס?

אני רוצה להפנות את תשומת לב היושבים כאן למאמר שהתפרסם בידיעות אחרונות לפי הסקר, ביום 21 ינואר 1951, והבותרת היא "דף ונגל שקשה להתגבר עליו" כתוב על ידי יאיר עמיקם. המאמר מצטט הנמקות שהובאו במשפט של ירקן אשר התנפל על אחד העובדים בתנובה. זה מלמד על יחסי העבודה בין תנובה לירקנים ועל שיטות העבודה. נראה שהירקנים באים בטענות שתנובה מעדיפה את הגדולים שביניהם, מאחר וזה מאפשר להם לסיים מהר את העבודה, והם אינם מעוניינים בקימעונאים הקטנים. אני רוצה לשאול את מר שני, האם המכירה שהוא דיבר עליה, ללקוחות מועדפים, איננה נובעת מטעמים של נוחיות בסדרי העבודה, כלומר מתוך כוונה למכור מהר ככל האפשר? אני חושב ששוב וחיוני ללמכור לצה"ל ולרשחות השיווק ראשוני, אבל תנובה צריכה להיות חוליה יעילה בין היצרן לבין הצרכן. האם על ידי היחס ללקוחות מועדפים, אחם לא תורמים להגדלת הפער, על ידי יצירת שלבים נוספים בין היצרן לצרכן?

היו"ר י. הורביץ: את התשובה נשמע בישיבה הבאה. אני רוצה גם

כן להשתתף בדיון הזה ולדעתי, בכל תחום השירותים בארץ ניתן לקצץ. כמובין שרצוי לצמצם עד כמה שאפשר את הפער שבין המחיר שמקבל היצרן ובין המחיר שמשלם הצרכן, אבל אני מעיז לומר שבנושא הזה היה ניצול מסוים של הדברים אשר הציבור אוהב לשמוע. אם אומרים למשל: הקבלנים של קו בר-לב גזלו את המדינה, או שאומרים שהסיטונאים הם שגוזלים את הצרכנים, ידוע שהציבור אוהב לשמוע זאת. כמובין שאם יתברר שהקבלנים האלה גנבו ברזל ומלט, צריך להעמיד אותם למשפט, אבל אם הם הצליחו לקבל את ביצוע העבודות משום שעשו זאת במחירים נמוכים יותר מאשר טולל בונה ורסקו, חבוא עליהם כרכה ולא אכפת לי כמה הם הרויחו. יתכן שאילו רסקו היחה בונה את קו בר-לב

לא היתה בונה וילוח למנהלים שלה, אבל היתה רושמת הישגים. האם זה עדיף לנו? אדרבה, שיעמדו בתחרות ושירדו! השאלה היא האם יש בענין הזה כרסל ומונופול, איזו קבוצה שהשתלטה בכוח הזרוע ומכתיבה את המחירים - אפילו לתנובה. אם זה נכון, צריך לפעול בחקיפות ואם זה לא נכון צריך להפסיק לדבר על זה. באוירה הכללית הזאת, כאשר הציבור חושב במידה רבה של צדק שיש שיכבה שלמה של בטלנים שחיה על חשבון היצרנים מבלי לעשות שום דבר, כלומר אנשים שבסוף החודש מקבלים משכורת בין שהם עבדו ובין שהם לא עבדו - צריך לפרק את הענין לחוליות ולבדוק כל חוליה, כדי לראות היכן יש מקום לחתוך. אני יודע שגם לגבי רשתות החנויות הגדולות, גם אצל גיבס וגבע יש הרבה מקום לחסוך. לי לא אכפת מי מרויח; מענין אותי כמה צריך הצרכן לשלם, ושלא ישלם יותר מן ההכרחי. אם כאשר מדובר על 250 מיליון ליאפשר לחסוך אפילו אחוז אחד בחוליה של הקימעונאות, כל מאמץ שווה. צריך לבדוק מה הם סוגי ההוצאות ומה הם הרווחים; צריך לבדוק כמה הם משלמים עבור ניהול ועבור ריבית. אני יודע שלכל אחד יש תשובות, אבל הרי בתוך עמנו אנחנו יושבים; בואו נאחר את הבעיות ביושר. יש כתובת חשובה מאוד שאליה צריך להפנות חלק ניכבד של הפענוח, כי מדובר כאן על 75 או אפילו 80% פער בקימעונאות ושמ צריך להכניס את השינויים הגדולים. אני בטוח שגיבס יגיד לנו: אני בודאי יכול לייצל, אבל אתם חייבים לעזור לנו. הוא רק צריך עזרה של חברי הכנסת, כי הוא איננו קוטה. הבעיה איננה בהוצאות החשמל או הדלק, אלא בשכר העבודה ואולי גם במחיר הכסף. ההסתדרות בנתה מכשיר רציני מאוד שמקיף מדיון של 750 או 800 מיליון ליאייזורדן בלבד. אני מכיר גם את צמרת תנובה: אלה אנשים באמת מוצלחים וגם באגודת הצרכנים שמו את האנשים המעולים שבמעולים. האם בגלל זה הם מוכרים יותר בזול?! אלה שהעלו את הענין בצורה כל כך מפוצצת - בביתם שלהם מונחת הבעיה העיקרית. אם יש לכם היכולת, קחו את הנושא הזה ואם אתם בטוחים במה שאתם אומרים עשו משהו כדי לשרת את הצרכן והיצרן כאחד. עובדה היא ש-63 סיטונאים יושבים ליד תנובה באותו שוק סיטונאי ומחחרים בה. ברור שאילו הם שילמו ליצרן פחות, היצרנים לא היו באים אליהם. ברור גם שהם מרויחים, ואפשר להסיק מכך שבתנובה בודאי אפשר היה להוזיל את המחירים. תנובה היא המובילה והיא הקובעת את המחיר; ואם מישהו אחר באותם התנאים יכול גם לעשות רווחים - כל הכבוד לו. עלינו לבדוק את כל החוליות אם הן באמת עושקות את הציבור, ואז נגנה אותם. אם יציגו את החשבונות שלהם ותראה שאפשר לצמצם אותם - מן להם עצה כיצד לעשות זאת.

בסופו של הדיון אני רוצה להעלות עוד נושא: היתה פניה אלינו לדון בענין דמי ההסכמה שהועלו על ידי מינהל מקרקעי ישראל, נוסף על העליה במס שבה למי חוק הרפורמה. אנחנו רוצים להזמין את נציגי המינהל כדי לדון בדבר.

צריך לדון גם בענין דמי החכירה.

מ. שחל:

הצעה נחקבלה